

פרשת בהר – ראשון

כה (ס) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה, בְּטוֹרָא דְסִינִי לְמִימְרָא.

בְּהַר סִינִי לֵאמֹר:

רס"א < בְּהַר סִינִי: מַה עֲנִין שְׁמִטָּה אֲצֵל הַר סִינִי? וְהֵלֵא כָּל הַמִּצְוֹת נֶאֱמְרוּ מִסִּינִי? ! אֵלֵא, מַה שְׁמִטָּה נֶאֱמְרוּ כָּללֹתֶיהָ, פִּרְטוּתֶיהָ וּדְקֻדּוּקֶיהָ מִסִּינִי, אִף כֻּלָּן נֶאֱמְרוּ כָּללֹתֶיהָן וּדְקֻדּוּקֶיהָן מִסִּינִי; כִּךְ שְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. וְנִרְאֶה לִי שְׂכַךְ פְּרוּשָׁה: לְפִי שְׁלֵא מְצִינוּ שְׁמִטַּת קִרְקָעוֹת שְׁנִשְׁנִית בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה, לְמַדְנוּ שְׁכָּללֹתֶיהָ וּפִרְטוּתֶיהָ כֻּלָּן נֶאֱמְרוּ מִסִּינִי, וּבָא הַכְּתוּב וּלְמַד כָּאֵן עַל כָּל דְּבוּר שְׁנִדְבָּר לְמִשְׁה, שְׁמִסִּינִי הָיוּ כָּלָם, כָּללֹתֶיהָן וּדְקֻדּוּקֶיהָן, וְחִזְרוּ וְנִשְׁנוּ בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב:

(ב) וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ב מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרַת אֱלֹהִים כִּי תִבְּאוּ וְתִימְרָ לְהוֹן, אֲרִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן תִּיעֲלוּן לְאַרְעָא, דְּאִנְא יִהְיֶה לְכוּן וְתִשְׁמִיט יִהְיֶה אֲרַעָא, שְׁמִטָּתָא קָדָם לְיְהוָה:

רס"ב < שְׁבֹת לַה': לְשֵׁם ה', כָּשֶׁם שְׁנֶאֱמַר בְּשֹׁבֶת בְּרֵאשִׁית:

(ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ ג שִׁית שָׁנִין תִּזְרַע וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמְךָ חֲקֹלְךָ, וְשִׁית שָׁנִין תַּכְסֵּחַ בְּרִמְךָ; וְתַכְנוּשׁ, וְאִסְפַּתְּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: יֵת עַל־לָתָהּ.

(ה) וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת שְׁבֹת ד וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא, שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ שְׁבֹת נִיחַ שְׁמִטָּתָא יִהְיֶה לְאַרְעָא דְתִשְׁמִיט, קָדָם לְיְהוָה שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע יי: חֲקֹלְךָ לֹא תִזְרַע, וּבְרִמְךָ לֹא תַכְסֵּחַ:

רס"ג < יִהְיֶה לְאַרְץ: לְשָׁדוֹת וּלְכָרְמִים. לֹא תִזְמַר: שְׁקוּצָצִין זְמוּרוּתֶיהָ; וְתִרְגוּמוֹ: "לֹא תַכְסֵּחַ" וְדוּמָה לוֹ (יִשְׁעִיָּה לֵג, יב): "קוֹצִים כְּסוּחִים", (תְּהִלִּים פ, יז): "שְׂרָפָה בָּאֵשׁ כְּסוּחָה":

(ה) אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא ה יֵת כְּתִי חֲצֹדֶךְ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עֲנָבֵי נְזִירְךָ לֹא שְׂכָךְ לֹא תִקְטוֹף: תִּבְצֹר שְׁנַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה שְׁנַת שְׁמִטָּתָא, יִהְיֶה לְאַרְץ:

רס"ד < אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ: אֲפֹלוּ לֹא זִרְעָתָהּ וְהִיא צְמַחָה מִן הַזֶּרַע שְׁנֶפֶל בָּהּ בַּעַת הַקְצִיר, הוּא קְרוּי 'סְפִיחַ'. לֹא תִקְצוֹר: לְהִיּוֹת מַחֲזִיק בּוֹ כְּשֶׁאֵר קְצִיר, אֵלֵא הַפֶּקֶר יִהְיֶה לְכָל. נְזִירְךָ: שֶׁהַנּוֹרֶת וְהַפְּרִשָׁת בְּנִי־אָדָם מֵהֶם וְלֹא הַפְּקָרָתָם. לֹא תִבְצֹר: אוֹתָם אֵינָךְ בּוֹצֵר, אֵלֵא מִן הַמִּפְקָר:

(ו) וְהִיְתָה שְׁבֹת הָאָרֶץ ו וְתִהִי שְׁמִטַּת אֲרַעָא לְכָם לְאֲכֹלָה לָךְ וּלְעַבְדְּךָ לְכוּן, לְמִיכַל לָךְ, וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְיֶרְךָ וּלְתוֹשְׁבֵי הַנָּגָרִים עִמָּךְ: וְלִאֲגִירְךָ, וְלִתְּוֹתְכָךְ, דְּדִירִין, עִמָּךְ.

רס"ה < וְהִיְתָה שְׁבֹת הָאָרֶץ וגו': אִף־עַל־פִּי שְׁאִסְרִיתִים עָלֶיךָ, לֹא בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּהִנָּאָה אִסְרִיתִים, אֵלֵא שְׁלֵא תִנְהַג בְּהֶם כְּבַעַל הַבַּיִת, אֵלֵא הַכָּל יִהְיוּ שְׁוִים בָּהּ, אִתָּהּ וּשְׁכִירְךָ וְתוֹשְׁבֵיךָ. שְׁבֹת הָאָרֶץ לְכָם לְאֲכֹלָה: (ת"כ) מִן הַשְּׁבוֹת אִתָּהּ אוֹכֵל וְאִי אִתָּהּ אוֹכֵל מִן הַשְּׁמוֹר. לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ: לְפִי שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת כג, יא): "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ", יְכוּל, יִהְיוּ אֲסוּרִים בְּאֲכִילָה לְעִשְׂרִים? תִּלְמוּד לומֵר: "לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ", הָרִי בְּעָלִים וְעַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת אֲמוּרִים כָּאֵן. וּלְשִׁכְיֶרְךָ וְלִתְּוֹשְׁבֵיךָ: (ת"כ) אִף הַנָּגָרִים:

(ו) וּלְבִהֶמְתְּךָ וּלְחִיָּה ז וּלְבַעֲיֶרְךָ וּלְחִיָּתָא, אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל־ דְּבִאֲרַעָךְ: תִּהִי כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאֲכֹל: עַל־לָתָהּ, לְמִיכַל.

רס"ו < וּלְבִהֶמְתְּךָ וּלְחִיָּה: אִם חִיָּה אוֹכֵלָת, בְּהֵמָה לֹא כָּל שְׂכָן, ט שְׁמִזְנוּתֶיהָ עָלֶיךָ! מַה תִּלְמוּד לומֵר "וּלְבִהֶמְתְּךָ?" מְקִישׁ בְּהֵמָה לְחִיָּה: כָּל זֶמֶן שְׁחִיָּה אוֹכֵלָת מִן הַשְּׂדֵה, הָאֲכָל לְבִהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת, כָּלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה, כָּלָה לְבִהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת (ת"כ, תַּעֲנִית ו):

(ח) וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שְׁבֹת ח וְתִמְנִי לָךְ, שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שְׁמִטָּתָא דְשָׁנִין שְׁמִטָּתָא דְשָׁנִין; פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִין, שִׁבְעַת שָׁנִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים שְׁמִטָּתָא דְשָׁנִין, אֲרַבְעִין וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: וְתִשַּׁע, שָׁנִין.

רס"ז < שְׁבֹתָת שָׁנִים: שְׁמִטוֹת שָׁנִים. יְכוּל, יַעֲשֶׂה שִׁבְעַת שָׁנִים רְצוּפוֹת שְׁמִטָּה וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל אַחֲרֵיהֶם? תִּלְמוּד לומֵר: שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים, הָיוּ אוֹמְרִים: כָּל שְׁמִטָּה וְשְׁמִטָּה בְּזִמְנָה (ת"כ): וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת וגו': מְגִיד לָךְ, שְׁאִף־עַל־פִּי שְׁלֵא עָשִׂיתָ שְׁמִטוֹת, עָשִׂה יוֹבֵל לְסוּף מ"ט שָׁנָה, וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא: יַעֲלֶה לָךְ חֲשׁוֹבֹן שְׁנוֹת הַשְּׁמִטוֹת לְמִסְפַּר מ"ט:

(ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה ט וְתַעֲבִיר שׁוֹפָר יִבְבָּא, בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבַעִי בְּעֶשְׂרֵי בִירְחָא שְׁבִיעִיָּאָה, לַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים בְּעֶסְרָא, לִירְחָא; תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־ בְּיוֹמָא, דְּכַפּוּרִיא, תַּעֲבִירוּן שׁוֹפָרָא, בְּכָל אֲרַעְכֶם.

רס"ח < וְהַעֲבַרְתָּ: לְשׁוֹן (שְׁמוֹת לו, ו) "וְיַעֲבִירוּ קוֹל בַּמִּחְנֶה", לְשׁוֹן הַכְּרֻזָּה. בְּיוֹם הַכַּפָּרִים: (ת"כ) מִמִּשְׁמַע שְׁנֶאֱמַר: "בְּיוֹם הַכַּפָּרִים", אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ? ! אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: "בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ?" אֵלֵא לומֵר לָךְ: תִּקְיַעַת עֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ דּוּחָה שְׁבֹת בְּכָל אֲרַעְכֶם, וְאִין תִּקְיַעַת רֵאשֶׁה־שָׁנָה דּוּחָה שְׁבֹת בְּכָל אֲרַעְכֶם, אֵלֵא בְּבֵית דִּין בְּלִבָּד:

(י) וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת ה' י וְתִקְדְּשׁוּן, יֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שְׁנָה וְקִרְאֶתֶם דְּרוּר בְּאַרְץ לְכָל־יִשְׂבִּיָּהּ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לְכָם וּשְׁבֹתָם אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבוּ:

רס"ט < וְקִדְשְׁתֶּם: (ת"כ) בְּכַנִּיסְתָּהּ מְקִדְשִׁין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין וְאוֹמְרִים: "מְקִדְשַׁת הַשָּׁנָה"! וְקִרְאֶתֶם דְּרוּר: לְעַבְדִּים, בֵּין נִרְצַע, בֵּין שְׁלֵא כָּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשְׁנַמְכָּר. אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה: מַהוּ לְשׁוֹן "דְּרוּר?" כְּמִדִּיר בִּידִירָא וְכוּ', שְׂדֵר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוּצָה וְאִינוּ בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים. יוֹבֵל הוּא: שָׁנָה זֹאת מְבַדֵּלָת מִשְׁאָר שָׁנִים בְּנִקְיַבַּת שֵׁם לָהּ לְבִדָּה, וְמַה שְׁמָה? "יוֹבֵל" שְׁמָה, עַל שֵׁם תִּקְיַעַת שׁוֹפָר. וּשְׁבֹתָם אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ: שֶׁהַשְּׁדוֹת חוּזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבוּ: לְרִבּוֹת אֶת הַנִּרְצָע:

(יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים יא אֲרִי יוֹבִילָא הִיא, שְׁנַת שְׁנִיָּה שְׁנִיָּה שְׁנִיָּה לְכוּן; לֹא תִזְרַעוּן וְלֹא תַחֲצִדוּן יֵת כְּתֵהָא, וְלֹא תַקְטִפוּן יֵת שְׂבָקָהָא.

רס"י < יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: מַה תִּלְמוּד לומֵר? לְפִי שְׁנֶאֱמַר: "וְקִדְשְׁתֶּם וגו'", כִּדְאִיתָא בִּרְאשֶׁה־שָׁנָה וּבִשְׁנֵי תוֹרַת כְּהֻנִּים. אֶת־נְזוּרִיָּה: אֶת הָעֲנָבִים הַמְשְׁמָרִים, אֲכָל בּוֹצֵר אִתָּהּ מִן הַמִּפְקָרִים. כָּשֶׁם שְׁנֶאֱמַר בְּשְׁבִיעִית, כִּךְ נֶאֱמַר בִּיּוֹבֵל. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ: שְׁנַת מ"ט – שְׁמִטָּה, וְשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים – יוֹבֵל:

(ב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה יב אֲרִי יוֹבִילָא הִיא, לְכָם מִן־הַשְּׂדֵה תִאֲכָלוּ קֹדֶשׁא תִּהִי לְכוּן; מִן אֶת־תְּבוּאָתָהּ: חֲקֹלָא תִיכְלוּן, יֵת עַל־לָתָהּ.

רס"ב < קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְכָם: (ת"כ) תּוֹפְסַת דְּמִיָּה כְּהַקְדָּשׁ, יְכוּל, תִּצָּא הִיא לְחֲלִין? תִּלְמוּד לומֵר: "תִּהְיֶה", בְּהוּיְתָה תִּהְיֶה. מִן־הַשְּׂדֵה תִאֲכָלוּ: (ת"כ) עַל־יְדֵי הַשְּׂדֵה אִתָּהּ אוֹכֵל מִן הַבַּיִת, שֵׁאֵם כָּלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה, אִתָּהּ צְרִיךְ לְבַעַר מִן הַבַּיִת, כָּשֶׁם שְׁנֶאֱמַר בְּשְׁבִיעִית, כִּךְ נֶאֱמַר בִּיּוֹבֵל:

(ג) בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל הַזֹּאת יג בְּשָׁתָא דִּיּוֹבִילָא, תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ: הָדָא, תַּתּוּבוּן, גָּבֵר לְאִחְסָנְתִּיהָ.

רס"ג < תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ: וְהָרִי כְּבֹר נֶאֱמַר: "וּשְׁבֹתָם אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ"! אֵלֵא לְרִבּוֹת הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ וְעַמְדוֹ בְּנוֹ וְגִאָּלָהּ, שְׁחִזְרוּת לְאֲבִיו בִּיּוֹבֵל: